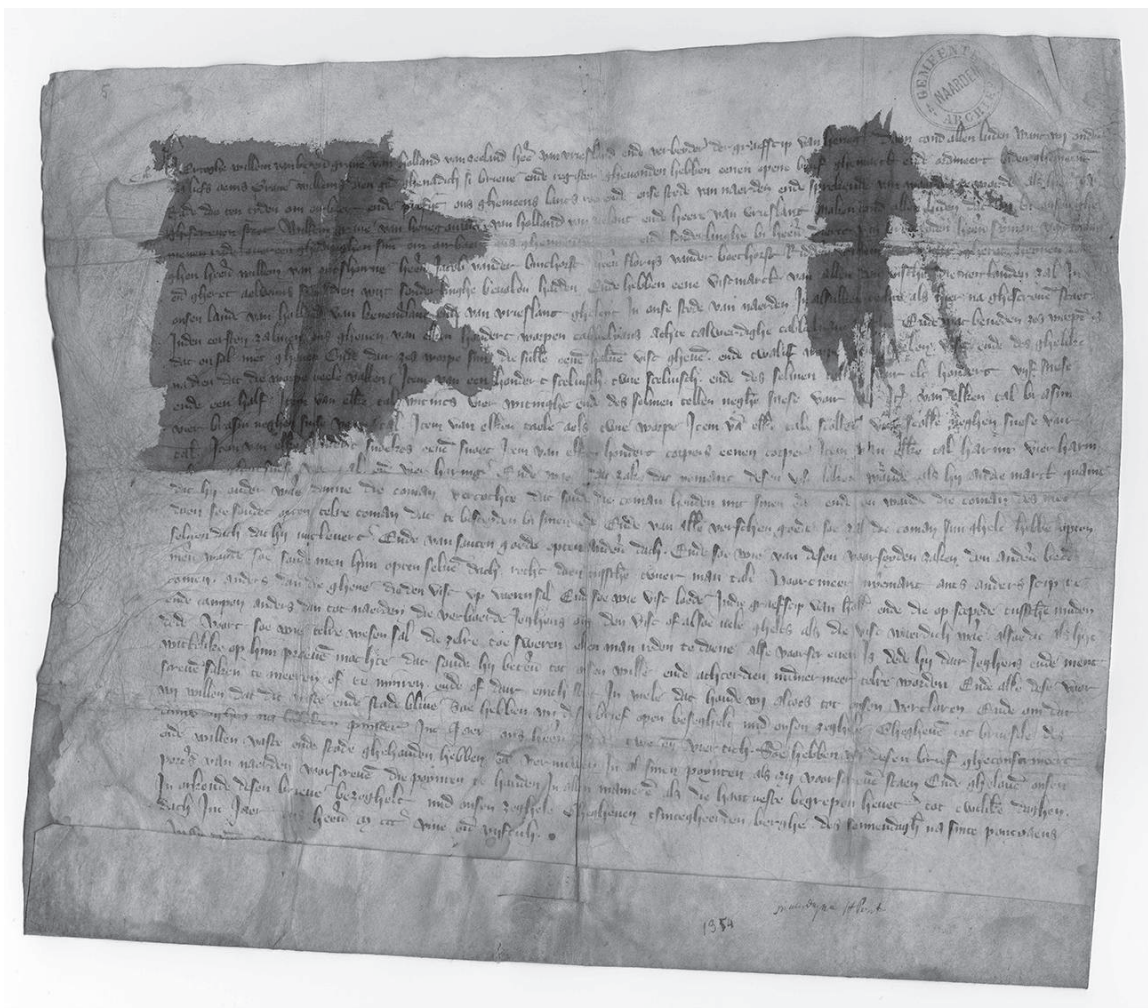


Het oudste stuk uit de archieven van de stad Naarden

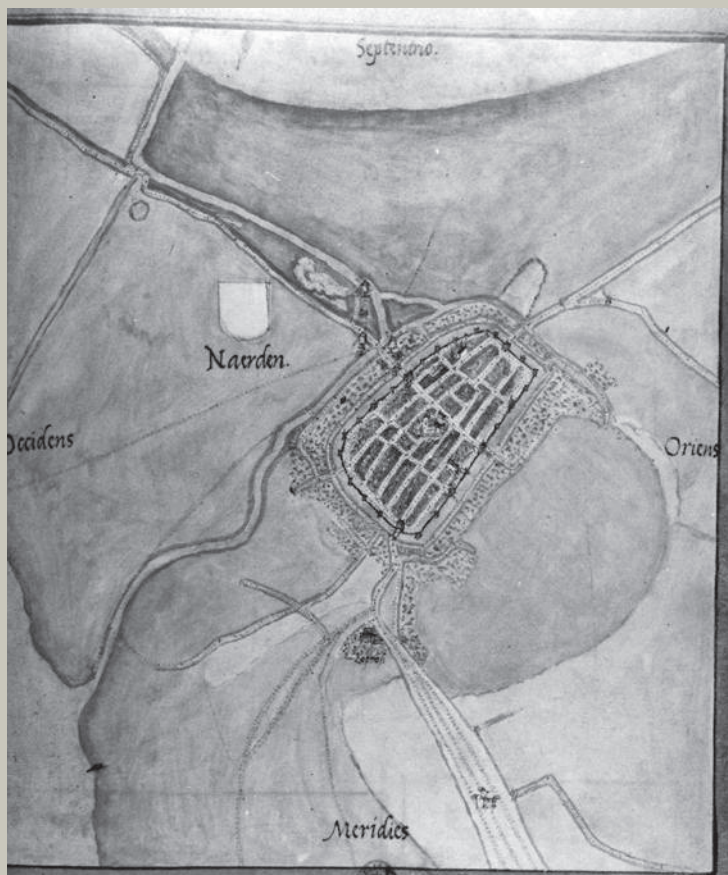
Het Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen beheert ongeveer 2500 strekkende meters aan archieven en collecties, die samen de neerslag vormen van de historie van de genoemde gemeenten. De historische archieven en collecties omspannen een periode van een kleine 650 jaar. Het oudste stuk dat voorhanden is, berust in de Archieven van het Stadsbestuur van Naarden, onder inventarisnummer 125 en dateert uit 1355. In dit artikel gaan we nader in op dit in allerlei opzichten bijzondere document met een bescheiden omvang van ca. 32 bij 26 cm.

Anne Medema



Het oudste stuk uit de archieven van de stad Naarden uit 1355

nieven van het



Fragment van de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1565.

Van Deventer vervaardigde in opdracht van Filips II, koning van Spanje en heer der Nederlanden, kaarten van alle steden in de Nederlanden. De originele berusten dan ook in het Nationaal Archief van Spanje. Begin 20ste eeuw verscheen er een fotomechanische druk van deze kaarten. We zien hier de oudste kaart van Naarden, waarop het stadsplan duidelijk is waar te nemen. Het rechthoekige stratenpatroon laat zien dat Naarden na de verwoesting van het oorspronkelijke stadje, op de huidige plaats in één keer is aangelegd. De vesting had in 1565 nog niet de tegenwoordige 'stervorm'; die dateert van kort na 1673.

Bezegeld

We spreken hier van een charter, omdat het een akte op perkament betreft, die ter bekrachtiging is bezegeld. Dat zegel is weliswaar verloren gegaan, maar het stuk is onderaan een stukje dubbelgevouwen en de incisie, waar de zegelstaart ooit doorheen stak, is nog duidelijk zichtbaar. Zo'n dubbelgevouwen deel van een charter wordt een plique genoemd. Ook in andere opzichten blijkt dat we hier met

Hoekse benden verwoestten het oorspronkelijke Naarden in het jaar 1351

een echt charter van doen hebben: het eerste zinnetje, de invocatie, begint met te vermelden van wie dit charter is uitgegaan, namelijk van Willem van Beijeren, graaf van Holland.

Ook de laatste zin, de zegelclausule, is heel gebruikelijk voor een dergelijk charter: 'In orkonde desen breve bezeghelt'... etc. In de zegel-

clausule wordt vaak aangegeven van welk zegel gebruik is gemaakt en eveneens dat dit geschiedt om de waarheid te bevestigen. Het

zegel had destijds dezelfde functie als tegenwoordig de handtekening.

Een Karolingische minuskel

Het handschrift is van het type Karolingische minuskel. Dit schrift werd ooit ontwikkeld aan het hof van Karel de Grote. Zoals de naam al zegt, gaat het hier om een minuscule of kleine letter. Dat heeft te maken met het feit dat men erg zuinig was met het kostbare perkament en daarvan zo weinig mogelijk wilde verspillen. Er zijn zelfs gevallen bekend van hergebruik, waarbij de oorspronkelijke tekst met kalk werd geretoucheerd om plaats te maken voor een nieuwe tekst. We spreken dan van een palimpsest. De vlekken op het document zijn waarschijnlijk veroorzaakt doordat men het charter ooit met een vloeistof heeft bestreken, om de letters beter leesbaar te maken. Helaas trad daarna een proces in dat leidde tot een dergelijke vlekvorming. Vandaag de dag zouden wij ook niet meer een modern gemeentestempel op het stuk aanbrenge...

Voor wat betreft de inhoud van dit in het Middelnederlands geschreven stuk kunnen we vaststellen dat het gaat over een bevestiging en uitbreiding van de stadsrechten van Naarden. Bovendien wordt de omvang van de stadsvrijheid vastgesteld, maar dat is nog niet alles. Naarden ontvangt namelijk eveneens bevestiging van het visstapelrecht uit 1342. Dat hield in dat alle vis die werd gevangen op de Zuiderzee, van de monding van de Vecht tot aan die van de IJssel, in Naarden op de markt ten verkoop moest worden aangeboden. Daarmee is Naarden de oudste vissersplaats van het Gooi en steekt het de stad Huizen naar de kroon, waar de visserij pas sedert de laatste anderhalve eeuw in zwang is.

Naarden verwoest door Hoekse benden

Deze grafelijke bevestiging en uitbreiding van het stadsrecht moet gezien worden in relatie

tot de verwoesting van het oorspronkelijke Naarden, dichterbij Huizen aan de Zuiderzeekust gelegen, door Hoekse benden in het jaar 1351. Graaf Willem V gaf de inwoners meteen toestemming om een nieuwe stad te bouwen op de plaats van het tegenwoordige Naarden. De verwoesting van het oude Naarden had ten gevolge dat de stad *heur handvesten, die sij van onse ouderen hadden verloeren* (in modern Nederlands: 'dat de stad haar oorkonde, die ze van onze ouders had verkregen, is kwijt geraakt'). Kortom, het oorspronkelijke document, waaruit het stadsrecht van Naarden bleek, is toen verloren gegaan.

Men was erg zuinig met het kostbare perkament

Stadsrecht

Het stuk dat wij hier bespreken, is niet alleen het oudste document dat bij het Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen berust, maar eveneens het oudste hier aanwezige originele document, waaruit het stadsrecht van Naarden blijkt. We mogen aannemen, dat Naarden omstreeks 1335 stadsrechten heeft verkregen, naar het voorbeeld van dat van Amsterdam. Er is natuurlijk veel meer te vertellen over deze vroege fase in de historie van Naarden, maar dat gaat het bestek van dit artikelje ver te buiten. Ik noem slechts twee publicaties, die de geïnteresseerde lezer verder kunnen helpen:

-J.C.M. Cox, *Repertorium van de Stadsrechten in Nederland*, Den Haag 2005, ISBN 90 322 7983 1

-Engen, H van, A. Kos en R. Rutte, *'Eenen neuen stede, ergens daer sij ons ende haer ter besten oorbaer staedt'* – *Over de wording van de stad Naarden in de tweede helft van de veertiende eeuw* in: *Tussen Vecht en Eem* 18 (2000) nr. 3, p. 96-105

Anne Medema is Gemeentearchivaris
Gooise Meren en Huizen